

Architektura i sztuka jako metoda kształtowania dialogu w przestrzeniach konfliktu

dr inż. arch.
KAROLINA CHODURA
Politechnika Śląska
Wydział Architektury
ORCID: 0000-0003-3476-9697

mgr inż. arch.
JADWIGA MAŁECKA-FICK
Politechnika Śląska
Wydział Architektury
ORCID: 0009-0009-0101-3691

W artykule zostaje podjęta tematyka budowania kultury dialogu w przestrzeniach konfliktu oraz potencjalnych inicjatyw twórczych z dziedziny architektury i sztuki, mających na celu rozwiązanie tego wyzwania projektowego.

Przestrzenie konfliktu są trudne do jednoznacznego zdefiniowania, możemy określić je inaczej jako przestrzenie pogranicza, przy czym należy zaznaczyć, że mówiąc o pograniczach, rozumiemy je szerzej, nie tylko jako tereny wzdłuż fizycznej czy administracyjnej granicy, ale przede wszystkim jako przestrzenie skupione przy granicach nieformalnych istniejących w ludzkich „wyobrażeniach, lękach i stereotypach” [1]. Jako przestrzenie przejściowe charakteryzują się polifonicznością, wielogłosowością, ale i nawarstwieniem podziałów [2]. Przestrzenie te odnoszą się zatem do miejsc, w których widoczny jest konflikt na jednym z tła: etnicznym, socjologicznym, kulturowym, religijnym, obyczajowym, ekonomicznym itp. Przykłady takich miejsc we współczesnym świecie można zatem mnożyć.

Żeby wymienić zaledwie kilka występujących na terenie niewielkiego regionu, jakim jest Górny Śląsk – konflikty ludności rdzennej z ludnością napływową, konflikty na tle narodowościowym i kulturowym – będące efektem złożonej historii regionu, konflikty na tle przestrzennym, pomiędzy mieszkańcami miast i wsi czy też nowo powstałych osiedli i dawnych mieszkańców terenów obecnie podmiejskich, konflikty związane z osiedlami robotniczymi i ochroną dziedzictwa kulturowego. Dodatkowo występują konflikty na tle ekologicznym, związane z jednej strony z ochroną przyrody, rekultywacją terenów pokopalnianych, walką z zanieczyszczeniem powietrza czy rzek, a z drugiej wspieraniem przemysłu wydobywczego.

Przestrzenie pogranicza były jednak również zawsze miejscem kontaktów gospodarczych, wymiany kulturowej, zatem dialog jest w te miejsca niejako wpisany. Ma on jednak często charakter dialogotwórczego zderzenia kulturowego [3], a nie zamierzonego dialogu.

W historii wielokrotnie byliśmy świadkami tragicznych wydarzeń, będących efektem nieprzepracowanych konfliktów na tle ekonomicznym, gospodarczym, etnicznym, narodowym, kulturowym, można zatem powiedzieć, że propagowanie dialogu w przestrzeniach konfliktu jest kluczowe. Narzędziami służącymi do mediacji mogą być architektura i sztuka.

Cel artykułu i metodyka badań

Celem artykułu jest ukazanie możliwości architektury i sztuki do kreowania kultury dialogu w przestrzeniach konfliktu, analiza przykładów zrealizowanych ingerencji dialogotwórczych z pogranicza architektury i sztuki oraz studium przypadku – projektu dialogotwórczych ingerencji krajobrazowych, wraz z domem dialogu na łądzie Makoszowy na Górnym Śląsku, jako studialnej próby odpowiedzi na omawianą problematykę.

Badania przeprowadzone zostały w oparciu o wizyty in situ wybranych obiektów, analizy literatury przedmiotu oraz współczesnych, zrealizowanych i niezrealizowanych projektów z pogranicza architektury i sztuki, które podejmują temat dialogu, celem ich omówienia w kontekście studium przypadku.

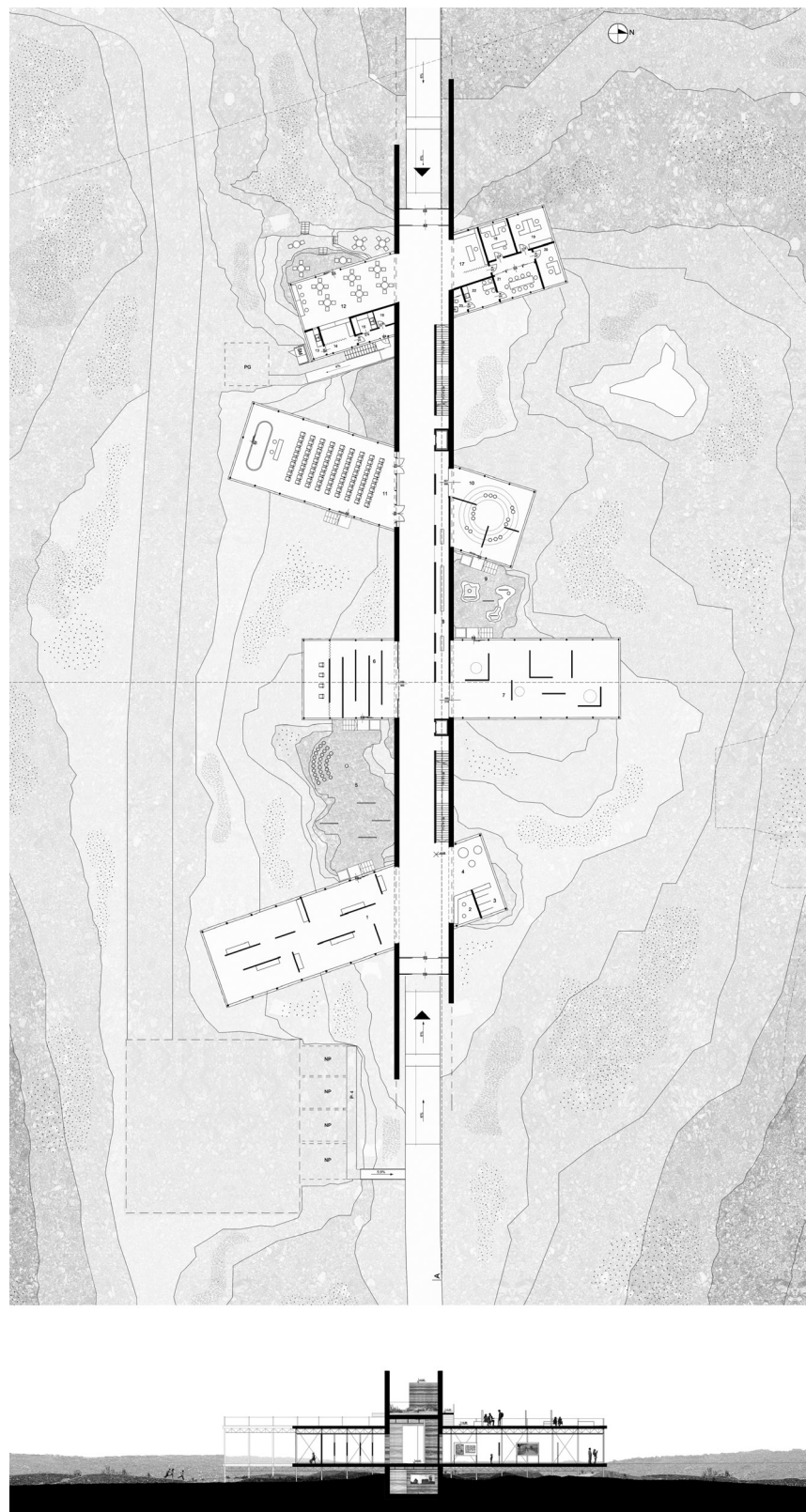

Architektura i sztuka jako metoda kształtowania dialogu w przestrzeniach konfliktu

Propagowaniem dialogu zajmuje się szereg instytucji i stowarzyszeń, a jako medium stosuje się wystawy, rozmowy, spotkania, warsztaty, sztuki wizualne, film, literaturę, teatr. Jednak bardzo ważnym narzędziem propagującym kulturę dialogu jest również architektura, instalacje przestrzenne czy sam krajobraz, bowiem to one wywierają wpływ na człowieka w jego codziennym otoczeniu, w przestrzeni publicznej. Propagowanie dialogu jest często celem pośrednim architektów i projektantów. Stosują oni szerokie spektrum podejścia projektowego do tematu, osiągają dialog poprzez konfrontację, zaangażowanie czy zaciekawienie odbiorcy. Forma ingerencji, często niebanalna i niedostępna, wprawia odbiorcę w zadumę, czasami szokuje, prowokuje do myślenia. Odbiorcy niezadko są zaproszeni do współtworzenia dzieł, odkrywania ich sensu.

W celu przybliżenia metod obieranych przez artystów autorki artykułu postanowiły poprzeć je kilkoma przykładami. Droga Pokoju artysty Daniego Karavana jest rzeźbiarską kompozycją site specific zrealizowaną w Niccanie w Izraelu w latach 1996–2000 w miejscu o silnym kontekście historycznym i kulturowym. Już w starożytności przecinały się tam ważne szlaki handlowe, było to miejsce wymiany nie tylko handlowej, ale również wymiany myśli, czyli wymiany kulturowej. Jednocześnie miejsce to było świadkiem wielu wojen i tragicznych wydarzeń historycznych. Zaprojektowana przez Karavana rzeźba składa się z ponad stu kolumn, na każdej z nich wyryte zostało słowo „pokój” w innym języku. Rzeźba może stanowić pretekst do rozważań, dyskusji nad niepokojem, który jest udziałem tego miejsca, nad konfliktami i granicami, a jednocześnie dawać nadzieję, że dialog, współpraca i różnorodność kulturowa mogą prowadzić do pokoju. Kolumny wykonane zostały z piaskowca, dzięki czemu przyjęte przez artystę rozwiązania projektowe wywodzą się z historii miejsca, wpisują się w kontekst zarówno przestrzenny, jak i historyczny czy kulturowy, są jednak surowe i majestatyczne w odbiorze. Wzbudzają więc w odbiorcach rodzaj dialogu wewnętrznego, dialogu z dziełem, miejsce natomiast nie oferuje spotkań, nie zachęca do wspólnego przebywania. Podobne odczucia mogą wzbudzać na przykład Pomnik Pomordowanych Żydów Europy Petera Eisenmana w Berlinie czy też Cretto di Burri projektu Alberto Burri w Gibelinie na Sycylii, dzieła również bardzo monumentalne w formie.

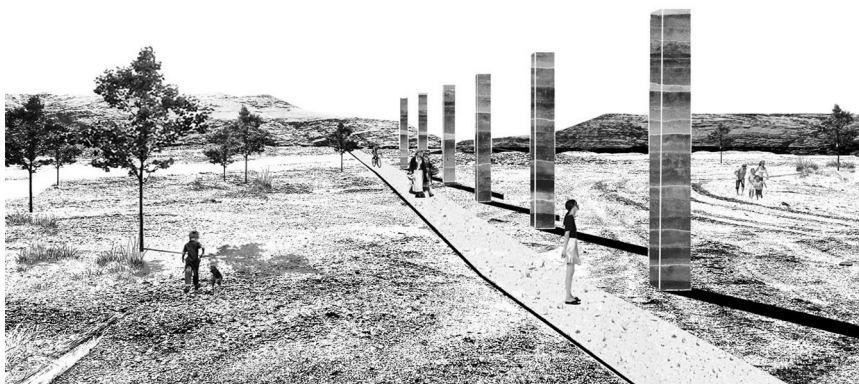
W tym kontekście warto wspomnieć o wyjątkowo ciekawych pracach artystki Joanny Rajkowskiej, m.in. Dotleniacz czy Pozdrowienia z Alej Jerozolimskich. Przytoczone instalacje powstały w miejscach

Rys. 1. Projekt domu dialogu na hałdzie Makoszowy; źródło autor: Jadwiga Matecka-Fick

o trudnej historii, jednak pozbawione są patetyczności, majestatyczności i specyficznego opresyjnego charakteru, charakterystycznych dla wielu rzeźb czy instalacji artystycznych powstałych na terenach miejsc pamięci, przestrzeni konfliktów

historycznych. Mają tym samym (w ocenie autorki tekstu) potencjał do zachęcenia różnych odbiorców przestrzeni do dialogu, poznania się, rozmowy, próby zrozumienia, do wspólnego spędzenia czasu. Dotleniacz był tymczasowym projektem artystycznym

Rys. 2. Projekt słupów siejek na hałdzie Makoszowy; źródło autor: Jadwiga Matecka-Fick

Rys. 3. Projekt stołu spotkania na hałdzie Makoszowy; źródło autor: Jadwiga Matecka-Fick

powstałym na placu Grzybowskiem w Warszawie. Lokalizacja projektu nie była przypadkowa – na terenie tym mieściło się dawniej getto warszawskie. Autorka *Dotleniacza* zauważyła, że miejsce charakteryzują swoisty brak ciągłości historycznej miejsca oraz brak dialogu między użytkownikami przestrzeni (w tym odwiedzającymi obszar jako miejsce pamięci, mieszkańcami osiedli mieszkaniowych, pracownikami okolicznych biurowców); a jednocześnie historyczne warstwy przestrzeni „nakładają się fizycznie na tę samą przestrzeń, ale nie łączą się ze sobą. Mieszkańcy mijają się codziennie, ale nie komunikują [się między sobą] – ich obszar społecznie wspólny praktycznie nie istnieje. Tożsamość tego miejsca jest sfragmentaryzowana, trudno tu o jedną wspólną narrację. Zatomizowana teraźniejszość zbudowana jest na tych różnych, nieprzystających do siebie warstwach [4]”. Projekt *Dotleniacz* miał na celu stworzenie przestrzeni przyjaznej rozmowie, dialogowi, wspólnemu przebywaniu i wzajemnemu zrozumieniu. Powstała sadzawka o powierzchni 140 m², nad którą dzięki zastosowanemu urządzeniom ozonującym unosiła się mgła. Sadzawka została obsadzona zielenią, w tym nenufarami. Miejsce to dawało możliwość oddechu

Bardzo ważnym narzędziem propagującym kulturę dialogu jest również architektura, instalacje przestrzenne czy sam krajobraz.

w centrum miasta, dawało wytchnienie i „dotlenienie”, stało się chętnie odwiedzaną przestrzenią integracji i dialogu.

Kolejna z wymienionych instalacji – *Pozdrowienia z Alej Jerozolimskich* – podnosi tematykę pustki, jaką pozostawił brak społeczności żydowskiej w Polsce i Warszawie, oraz niepamięci, w jaką popadła codzienna historia wielokulturowej przedwojennej Warszawy. Równocześnie miał to być także eksperyment społeczny, sprawdzający, na ile polskie społeczeństwo jest gotowe zaakceptować obcy kulturowo element oraz stanowić pretekst do dyskusji. Artystka zaprojektowała palmę o wysokości około 15 metrów, wykonaną z tworzyw sztucznych oraz materiałów naturalnych. Stojąca na rondzie de Gaulle’a palma do dzisiaj budzi skrajne emocje, jest motywem dialogotwórczym, impulsem do rozmowy na temat różnorodności,

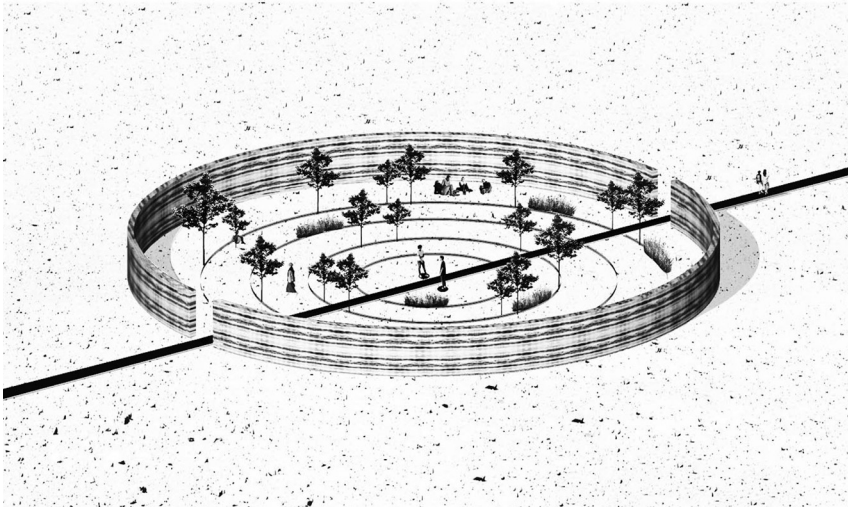
bogactwa wielokulturowych miejsc, zmiany, migracji. Praca może stanowić ponadto impuls do dyskusji nad współczesnością – kryzysem klimatycznym, chaotycznością współczesnych miast, brakiem związku z lokalnym dziedzictwem i naturą, z biegiem lat bowiem wydzwięk dzieła nabierał coraz to nowych znaczeń. W 2019 roku palma ponownie stała się medium do dyskusji na temat katastrofy klimatycznej: w związku ze społeczną kampanią *Dla Planety i Światowym Dniem Środowiska* miała miejsce akcja „usychająca palma” – wówczas zielone sztuczne liście palmy zostały zastąpione naturalnymi, uschniętymi.

Tematy związane z ochroną klimatu i ekologią są częstym motywem dzieł z pogranicza architektury, sztuki, *land artu* i *happeningu*. Można tutaj przywołać choćby *Time landscape* Alana Sonfista, zrealizowany w Nowym Jorku, podejmujący tematykę konfliktów narosłych przez wieki od czasów kolonizacji, przekształceń krajobrazu przez człowieka i wyrugowania przez niego rodzimych gatunków, czy sławny czasowy projekt *Wheatfield – A Confrontation: Battery Park Landfill*, *Downtown Manhattan Agnes Denes*, zrealizowany w centrum Nowego Jorku na wysypisku śmieci, podejmujący problematykę głodu na świecie, konfliktów gospodarczych, ekonomicznych, klimatycznych.

Przestrzenie konfliktu odnoszą się również do przestrzeni zdegradowanych, poprzemysłowych, gdzie, poza konfliktem ekologicznym, występują inne, na tle gospodarczym, społecznym, ekonomicznym, planowania przestrzennego, ochrony dziedzictwa. Przykładami realizacji stanowiących swego rodzaju pretekst do dialogu w tym zakresie mogą być *Muzeum Śląskie* w Katowicach, wieża widokowa *Landmark Lusatian* na Pojezierzu Łużyckim czy park z placem zabaw *Play Landscape BeMine* w Beringen (Belgia), które poprzez swoją formę architektoniczną i zagospodarowanie terenu zachęcają do odkrywania przestrzeni postindustrialnej, obserwacji, spotkania i dialogu.

W skali architektury czołowym przykładem dialogotwórczej ingerencji jest *Centrum Dialogu Przełomy* zrealizowane w Szczecinie. Obiekt został zlokalizowany na placu *Solidarności*, w miejscu, gdzie przed wojną znajdował się kwartał kamienic. Budynek znanej śląskiej pracowni KWK *Promes* został zagłębiony pod ziemię, dach budynku pełni natomiast funkcję placu miejskiego – miejsca spotkań, wspólnych aktywności. Jego zakrzywiona forma powoduje ponadto skojarzenia z amfiteatrem, miejscem wymiany myśli. Ponadto miejsce może być przyczynkiem do dialogu na temat wspólnego wielonarodowego i wielokulturowego dziedzictwa, trudnej historii, w tym zniszczeń w tkance miejskiej i jej współczesnej rewitalizacji.

Rys. 4. Projekt ogrodu poznania na hałdzie Makoszowy; źródło autor: Jadwiga Matecka-Fick

Studium przypadku – projekt dialogotwórczych ingerencji krajobrazowych wraz z domem dialogu na hałdzie Makoszowy¹

Omówienie projektu [5] należy rozpocząć od krótkiej charakterystyki jego lokalizacji – autorka projektu postanowiła wziąć na warsztat teren Górnego Śląska. Górny Śląsk charakteryzuje się skomplikowaną i trudną historią, której zawitości po dziś dzień rzucają cień na życie jego mieszkańców. Od wieków jest to teren pogranicza, a wpływy polityczne i granice państwowe na jego obszarze wielokrotnie się zmieniały. Teren Górnego Śląska jest przestrzenią różnicowaną i wielokulturową, przestrzenią wciąż żywych konfliktów na tle narodowościowym, etnicznym, kulturowym, politycznym, społecznym, przestrzennym [6].

Lokalizacja projektu związana jest bezpośrednio z granicą niemiecko-polską wyznaczoną po I wojnie światowej. Granica ta, powstała po plebiscycie oraz powstaniach na terenie Górnego Śląska, została wytyczona przez Radę Ligi Narodów w 1921 roku i w sposób sztuczny, arbitralny podzieliła region od stuleci funkcjonujący jako jeden organizm. Granica przecięła miasta, wsie, pola, domy, zakłady produkcyjne, ciągi komunikacyjne, infrastrukturę krytyczną [7]. Podzielona również ludzi, mieszkańców Górnego Śląska, a w jej efekcie rozpoczęła się fala migracji. Granica ta, nieistniejąca już dzisiaj, jako że tereny Górnego Śląska po II wojnie światowej przypadły Polsce, stanowi przykład przestrzeni konfliktu i może stanowić poligon doświadczeń w zakresie kreowania dialogu. Dzisiaj granica nie jest czytelna w przestrzeni, jednak jej wpływ jest wciąż odczuwalny. Autorka projektu przeanalizowała przebieg historycznej granicy oraz na podstawie badań archiwalnych, literatury i badań in situ wyznaczyła miejsca,

w których mogłyby znaleźć się dialogotwórcze ingerencje.

Projekt dialogotwórczych ingerencji krajobrazowych wraz z domem dialogu na hałdzie Makoszowy jest przestrzenią kultuwowania lokalnej historii, miejscem identyfikującym mieszkańców regionu i ludność zamieszkującą tereny przygraniczne, lecz przede wszystkim jest projektem propagującym kulturę dialogu transgranicznego i międzyludzkiego. Praca realizowana jest w trzech skalach – makro, mezo i mikro, które uwarunkowane zostały przez zakres i oddziaływanie na odbiorcę proponowanych ingerencji projektowych. W skali makro zaproponowane zostały ingerencje lokalne na terenie aglomeracji górnośląskiej, których lokalizacja została wytyczona na podstawie waloryzacji obszarów przebiegu nieistniejącej granicy. Skala mezo skupia się na terenie hałdy Makoszowy, gdzie zaprojektowane zostały liczne dialogotwórcze ingerencje krajobrazowe „rozrzucone” na terenie hałdy w formie ścieżki podążającej śladem nieistniejącej granicy. Ostatnia skala, mikro, to Dom Dialogu, w którym mogłoby mieć miejsce bezpośrednie przedstawienie tematu dialogu transgranicznego i kulturowego, a także lokalnej historii, poprzez wystawy, wydarzenia i spotkania. Forma obiektu, podążająca za nieistniejącą granicą, może przypominać mur, barierę, jednak symbolicznie przebijają ją lekkie szklane przestrzenie, w których zlokalizowane są funkcje dialogotwórcze, sale wystawiennicze, warsztatowe, dyskusyjne (rys. 1).

Projektowany zespół ingerencji dialogotwórczych składa się z elementów małej architektury oraz instalacji przestrzennych zlokalizowanych na terenie hałdy Makoszowy. Znaczna część elementów została zaprojektowana na trasie przebiegu nieistniejącej granicy niemiecko-polskiej, pozostałe

Tematy związane z ochroną klimatu i ekologią są częstym motywem dzieł z pogranicza architektury, sztuki, land artu i happeningu.

zostały „rozrzucone” na terenie hałdy, tworząc system ścieżek spacerowych. Projektowane ingerencje mają na celu skłonić odbiorców do dyskusji, integracji, słuchania, równocześnie edukując odwiedzających o historii regionu i tematyce dialogu kulturowego i transgranicznego.

Dialogotwórcze ingerencje krajobrazowe poprzez przyjęte rozwiązania proekologiczne odpowiadają również na potrzebę rewolucji terenów hałd pogórnich. Jednym z kluczowych elementów dla odbudowy ekosystemu są projektowane stupy-sieki (rys. 2.). Poprzez wypełnienie stalowych konstrukcji ziemią i dodanie odpowiednio dobranej gamy nasion elementy zapewniają nie tylko wprowadzenie nowej zieleni na zdegradowanych obszarach, ale również odpowiadają za rozsiewanie nasion na tereny hałdy. Projektowane stupy są również miejscem zamieszkania okolicznego ptactwa i mniejszych organizmów żywych.

Całość założenia projektowego to kilkadziesiąt różnicowanych ingerencji krajobrazowych, zarówno dużych instalacji artystycznych z czarnej rozdrobnionej skały płonnej (odpadu górniczego) czy węgla, jak i przeciwnie, subtelnych, podkreślających pozostałości górnicze na hałdzie, zawsze jednak skłaniających do refleksji, dialogu i spotkania z drugim człowiekiem. Jednym z projektowanych elementów dialogotwórczych jest stół spotkania (rys. 3.), który ma być miejscem wytchnienia, integracji i wymiany poglądów pomiędzy odwiedzającymi. Zaprojektowane siedziska o różnej wysokości i formie zapewniają możliwość dialogu między spacerującymi. Innym ważnym obiektem na ścieżce ingerencji krajobrazowych jest instalacja ogrodu poznania – przestrzenna forma, w której główną rolę odgrywa koncentrycznie ułożona roślinność, wspierająca rewitalizację terenów pogórnich z kulminacyjną instalacją spotkania w centrum (rys. 4.). Ogród oddzielony jest od reszty hałdy poprzez

¹ Projekt wykonany został przez mgr inż. arch. Jadwigę Matecką-Fick na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej pod opieką promotorską dr inż. arch. Karoliny Chodury.

wysokie ściany z ubitej lokalnej ziemi, co zapewnia odpowiednie warunki do doświadczania i przeżywania przestrzeni w jego wnętrzu, oraz pozwala prowadzić spokojne konwersacje wśród roślinności.

Podsumowanie i wnioski

Dialog w przedstawionych w artykule projektach dotyczy problemów na różnych płaszczyznach – są to problemy przestrzenne, związane z miejscami zdegradowanymi, poprzemysłowymi, pogranicznymi państw, fizycznymi barierami, dziedzictwem przestrzennym, krajobrazem kulturowym; ale również problemy społeczne, związane z konfliktami na tle historycznym, narodowościowym, kulturowym, religijnym, ekonomicznym, politycznym, gospodarczym.

W wyniku analizy ingerencji dialogotwórczych wyróżnić można kilka wspólnych cech. Przede wszystkim, aby zaistniał dialog oraz aby poruszyć prawdziwe problemy trwające daną przestrzeń, istotne jest wpisanie obiektu w kontekst miejsca, który tworzą rzeźby, instalacje, architektura site specific. Artyści i architekci przyjmują różne rozwiązania materiałowe i formalne w zależności od tego, jaki rodzaj emocji chcą wzbudzić w odbiorcy, w jakim stopniu go zaangażować i w jaki sposób kreować dialog. Ingerencje przyjmują różną skalę – od wielkoskalowych po niewielkie – z zakresu małej architektury, rzeźby. Ponadto niektóre dzieła, będące tymczasowymi ingerencjami, poprzez dyskurs, jaki wywołały, po ich likwidacji pozostają niezapomniane i nadal mogą stanowić element dialogotwórczy. Architektura i instalacje przestrzenne zmieniają się z czasem i reagują wraz z przestrzenią miejską, co za tym idzie, sensy i możliwe interpretacje dzieł nawarstwiają się, stanowiąc pole do dialogu na wielu płaszczyznach. Należy również zwrócić uwagę na dialog odbiorcy z samym dziełem, a tym samym z wizją projektanta i tematyką, którą chciał podnieść. Może się on odbywać na dwóch płaszczyznach, z jednej strony jest to dialog prowadzony w myślach, wyobraźni odbiorcy, z drugiej zaś, poprzez materialność – niewerbalną komunikację ciała człowieka z materialnością dzieła [8]. Architektura jest dziedziną z pogranicza nauki i sztuki, trudno jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, jakie cechy powinna ona mieć, aby być narzędziem budowania kultury dialogu, każda przestrzeń konfliktu będzie wymagała innych rozwiązań, a jako projektanci, cytując Joannę Rajkowską, „Mamy społeczne przyzwolenie, żeby poruszać się w przestrzeni niezdefiniowanego” [9].

Propagowanie kultury dialogu jest elementem koniecznym do rewitalizacji czy też uzdrowienia terenów konfliktów, terenów, na których stykają się odmiennie poglądy, interesy. Działania te powinny polegać nie na zacieraniu czy zniesieniu granic, różnic pomiędzy skonfliktowanymi grupami, ale wręcz

przeciwnie, powinny podkreślać różnorodność, wzmacniać wspólne zrozumienie granic i uczyć je przekraczać w celu wzmacniania kultury dialogu międzyludzkiego, transgranicznego i międzykulturowego. W ostatnich latach jesteśmy świadkami zwiększającej się liczby konfliktów prowadzących do przemocy, w tym działań zbrojnych, dlatego działania na rzecz budowania kultury dialogu są ważne i aktualne.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Opiota W., Pogranicze jako przestrzeń konfliktów. Rola misji ONZ w stabilizacji regionów pogranicznych, [w:] B. Maziarz (red.), Polskie misje wojskowe. Ujęcie interdyscyplinarne, Toruń 2013.
- [2] Stanisław M., Uliasz S., Pogranicza jako przestrzenie... konfliktów: zto konieczne?, Tematy i Konteksty, nr 7 (12)/2017, doi:10.15584/tik.2017.1.
- [3] Wysocki A., Dialogotwórcza funkcja zderzenia kultur. Przypadek kontaktu Polaków z sowieckością na ziemiach wschodnich II RP w latach 1939–1941, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio I – Philosophia-Sociologia 2016 (41) 2, DOI: 10.17951/i.2016.41.2.7.
- [4] Rajkowska J., <http://www.rajkowska.com/dotleniacz-2> [dostęp: 28.11.23].
- [5] Matecka-Fick J., Granica. Budowanie kultury dialogu w kontekście granic i podziałów. Projekt dialogotwórczych ingerencji krajobrazowych wraz z domem dialogu na hałdzie Makoszowy, Praca magisterska, promotor: K. Chodura, Politechnika Śląska, Wydział Architektury, Gliwice 2023.
- [6] Szczepański M., Śliz A., Mozaikowy region etniczny i jego społeczne metamorfozy. Przypadek Górnego Śląska, Górnos Śląskie Studia Socjologiczne, t. 2/2011, s. 232–249.
- [7] Rogmann H., Schlesiens Ostgrenze im Bild, Selbstverl. der Landesgruppe Schlesien des Bundes Deutscher Osten, Breslau 1936.
- [8] Stec B., Dialog człowieka z architekturą, „Państwo i Społeczeństwo” 2018 (XVIII), nr 2.
- [9] Rajkowska J., Dauksza A., Materia to podstawa. Relacje, reakcje i eksperymenty, „Teksty drugie” 2017, nr 1, s. 421–431, DOI: 10.18318/td.2017.1.33.

DOI: 10.5604/01.3001.0054.4165

PRAWIDŁOWY SPOSÓB CYTOWANIA

Chodura Karolina, Matecka-Fick Jadwiga, 2024, *Architektura i sztuka jako metoda kształtowania dialogu w przestrzeniach konfliktu*, „Builder” 04 (321). DOI: 10.5604/01.3001.0054.4165

STRESZCZENIE:

Artykuł porusza problematykę budowania kultury dialogu w przestrzeniach konfliktu jako problemu projektowego oraz możliwych działań twórczych, mieszczących się w obrębie architektury i sztuki w odpowiedzi na omawianą w nim problematykę. Celem artykułu jest ukazanie możliwości architektury i sztuki do propagowania i kreowania dialogu w przestrzeniach konfliktu, analiza przykładów zrealizowanych ingerencji dialogotwórczych z pogranicza architektury i sztuki oraz studium przypadku. Badania przeprowadzone zostały w oparciu o wizyty in situ wybranych obiektów, analizy literatury przedmiotu oraz współczesnych, zrealizowanych i niezrealizowanych projektów, które podejmują omawianą tematykę. Tekst, oprócz wprowadzenia, w którym autorki charakteryzują problematykę przestrzeni konfliktu, cel i metodykę badań, składa się z dwóch głównych części, poświęconych działaniom twórczym z pogranicza architektury i sztuki, w kontekście kreowania dialogu na podstawie omówienia przykładów zrealizowanych

ze świata, oraz studium przypadku projektu „Granica. Budowanie kultury dialogu w kontekście granic i podziałów. Projekt dialogotwórczych ingerencji krajobrazowych wraz z domem dialogu na hałdzie Makoszowy”.

SŁOWA KLUCZOWE:

kultura dialogu, przestrzeń konfliktu, architektura, sztuka, hałda Makoszowy

ABSTRACT:

Architecture and art as a method of developing dialogue in places of conflict. The article addresses the issue of building a culture of dialogue in spaces of conflict as a design problem and the possible artistic, and architectural creative activities in reaction to this problem. The aim of the article is to show the possibilities of architecture and art to promote and create dialogue in spaces of conflict, an analysis of examples of realised dialogue-forming interventions from the borderline of architecture and art and a case study. The research is based on in situ studies of selected objects, analyses of the literature on the subject and contemporary, realised and unrealised projects that address the subject under discussion. Apart from the introduction, in which the authors characterise the issue of conflict spaces, the aim and methodology of the research, the text consists of two main parts devoted to the discussion of possible creative activities on the borderline of architecture and art in the context of creating dialogue in these spaces on the basis of examples realised around the world, and a case study of the project Border. Building a culture of dialogue in the context of borders and divisions. A project for dialogue-forming landscape interventions with a house of dialogue on the Makoszowy heap.

KEYWORDS:

culture of dialogue, spaces of conflict, architecture, art, Makoszowy heap